

PRIKAZI I DISKUSIJE

Zoran Burić*
Ante Novokmet**

XXI. REDOVITO SAVJETOVANJE HRVATSKOG UDRUŽENJA ZA KAZNENE ZNANOSTI I PRAKSU

NOVI HRVATSKI ZAKON O KAZNENOM POSTUPKU: reforma između želja i stvarnosti Opatija, 3.-6. prosinca 2008.

U Opatiji je od 3. do 6. prosinca 2008. održano XXI. redovito savjetovanje Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu pod nazivom *Novi hrvatski Zakon o kaznenom postupku: reforma između želja i stvarnosti*. Savjetovanje je održano u predvečerje drugog čitanja prijedloga Zakona o kaznenom postupku i donošenja, konceptijski potpuno novog, Zakona o kaznenom postupku (u daljnjem tekstu: ZKP) koji čini radikalni zaokret u pogledu prethodnog postupka. Cilj novog ZKP-a je kvalitetniji, brži i učinkovitiji kazneni postupak. Ukratko, reformira se prethodni postupak, ukida se sudska, a uvodi tužiteljska istraga, što nesumnjivo zahtijeva veće kompetencije i odgovornost državnog odvjetništva, ali i redarstvenih vlasti. Nadalje, uvodi se institut suca istrage kao neutralne i nužne karike u lancu složenih i međusobno uvjetovanih odnosa sudionika u postupku. Sudac istrage dobiva posebnu ulogu kao jamac zaštite temeljnih prava i sloboda i time od početka pa sve do kraja kaznenog postupka postaje središte odlučivanja o pitanjima složenih postupovnih odnosa njegovih subjekata.

Četvrtak, 4. prosinca 2008.

1. OTVARANJE SAVJETOVANJA

Uvodnom riječju Savjetovanje je otvorio predsjednik Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu **Damir Kos**, sudac Vrhovnog suda Republike Hr-

* Zoran Burić, asistent na Katedri za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu

** Ante Novokmet, asistent na Katedri kaznenopravnih znanosti Pravnog fakulteta u Osijeku

vatske. Nazočne je upoznao s kronologijom nastanka novog ZKP-a osvrnuvši se na njegove povijesne korijene. Istaknuo je svoje nadanje da će sudionici skupa dati aktivan i kreativan doprinos kako bismo dobili što bolji i kvalitetniji zakon.

Pozdravnom govoru pridružila se **Marina Dujmović Vuković**, izaslanica ministra pravosuđa i državna tajnica u Ministarstvu pravosuđa. Istaknula je da je Vlada Republike Hrvatske u posljednje vrijeme poduzela niz mjera za obračun s organiziranim kriminalitetom i korupcijom kao rak ranama svakog društva. Osobito važnim za borbu protiv korupcije i organiziranog kriminaliteta označila je osnivanje posebnih odjela na četirima županijskim sudovima (Osijek, Rijeka, Split, Zagreb), tzv. uskočkih odjela, a napose i novi ZKP kojeg je bitne novine ukratko izložila. Napomenula je da je riječ o velikim i dalekosežnim zahvatima kako bi se postigla maksimalna efikasnost sustava te da nijedna promjena nije kratkoga daha, već je riječ o velikim i dugotrajnim promjenama koje su jamac uspjeha u ostvarivanju postavljenih ciljeva.

Sudionicima skupa potom se obratio **Mladen Bajić**, glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske. Upozorio je da novi ZKP ima veliko značenje za Državno odvjetništvo. Osobito je istaknuo da će državni odvjetnici i policija u cijelosti morati promijeniti svoj mentalni sklop i naći svoju ulogu i položaj u novom ZKP-u. Naglasak je stavio na brzu i efikasnu edukaciju s obzirom na to da 1. srpnja 2009. na snagu stupaju one odredbe Zakona koje se odnose na "uskočke predmete". Naglasio je nužnost što skorijeg donošenja zakona o policijskim ovlastima poglavito važnog za odnos policije i državnog odvjetništva u prethodnom postupku kao i potrebu ulaganja dodatnih napora u razvijanju osobne odgovornosti u radu i rješavanju konkretnih predmeta.

Uspješan rad sudionicima Savjetovanja zaželio je **Branko Hrvatin**, predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Istaknuo je važnost novog ZKP-a, ali i trenutka u kojem se obavlja reforma kaznenog postupka. Osobito je naglasio bitnim jasno razgraničenje i definiranje odgovornosti suda, državnog odvjetništva i policije u konkretnim predmetima te da upravo iz odgovornosti proizlazi i kvaliteta i poruka koja se šalje javnosti *in concreto*. Napomenuo je da je potrebno stvoriti zakonske okvire koji će kroz konkretne institute učinkovito odgovarati zahtjevu za efikasnim suprotstavljanjem kriminalitetu. Upozorio je da je potrebno inzistirati na primjeni takvih instituta i pravila koji će osigurati brzinu u rješavanju predmeta kao i da poruka društva kriminalitetu mora biti brza i pravična, ali isključivo kroz konkretnu sudsku odluku. Konačno, istaknuo je da suci trebaju znati, htjeti i moći primijeniti sve alate koji su im stavljeni na raspolaganje, suditi prema najboljem znanju i retorikom odluka koja mora biti jaka, koja odgovara i djeluje za koje se sudi određenoj osobi, ali i poruci koja se mora poslati pojedincu, ali i javnosti.

Potom se sudionicima skupa obratila **Ana Lovrin**, izaslanica predsjednika Sabora i predsjednica Odbora za pravosuđe. Napomenula je da je novi ZKP jedan od glavnih zakona u strategiji reforme pravosuđa i jedan od zakona koji je nužan sa ispunjavanjem mjerila u približavanju Europskoj uniji. Istaknula je da je novi ZKP složen zakon na kojem se dugo radi te da se nada da će struka tijekom Savjetovanja uspjeti odgovoriti na mnoge otvorene dileme i pitanja koja su se pojavila pisanjem njegovog prijedloga.

U nastavku, skupu se obratio **prof. dr. sc. Davor Krapac**, redoviti profesor Pravnog fakulteta u Zagrebu, počasni predsjednik Udruženja i sudac Ustavnog suda Republike Hrvatske, a u funkciji izaslanika predsjednice Ustavnog suda. Govoreći o djelatnosti Ustavnog suda u pogledu ocjene suglasnosti zakona s Ustavom, istaknuo je da je kazneno pravo "silno otporno" na prijedloge i zahtjeve za apstraktnu kontrolu, osim znamenitog slučaja ukidanja novele Kaznenog zakona iz 2003. godine. Napomenuo je da se Zakon o kaznenom postupku pokazao jako otpornim na inicijative za apstraktnu kontrolu njegove ustavnosti. U pogledu ustavnih tužbi istaknuo je da se Ustavni sud često susreće s tužbama protiv odluka sudova i drugih državnih tijela u kaznenom postupku i u vezi s kaznenim postupkom. Osobito je upozorio na pitanje uvjeta u hrvatskom zatvorskom sustavu za koje smatra da nisu dobri te da je Hrvatska već nekoliko puta osuđena pred Europskim sudom za ljudska prava zbog uvjeta života, boravka i smještaja zatvorenika u penalnim institucijama. Upozorio je da se stanje mora hitno mijenjati i da država apsolutno neće više imati moralnog opravdanja s jedne strane kad zaoštava kriminalnu represiju, a s druge strane kad ne mijenja ništa u uvjetima života i smještaja zatvoreničke populacije. Konačno, napomenuo je da će Ustavni sud s velikom pozornošću pratiti kako će se novi ZKP oživotvoriti u svakodnevnoj praksi redovnih sudova.

Nakon što je radno predsjedništvo, u sastavu **prof. dr. sc. Vladimir Ljubanović**, redoviti profesor Pravnog fakulteta u Osijeku, u funkciji predsjednika, **Hajrija Novoselec**, sutkinja Vrhovnog suda Republike Hrvatske, i **Lazo Pajić**, zamjenik glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske, preuzelo vođenje Savjetovanja, nazočnima se ukratko obratio **prof. dr. sc. Vladimir Ljubanović**. Naglasio je da je tema Savjetovanja vrlo važna i iznimno aktualna označivši je ne "temom dana", nego "temom ovoga vremena". Istaknuo je da za razliku od ZKP-a iz 1997. godine novi ZKP, kao i mnogi kazneni postupci zemalja kontinentalne Europe, sadržava niz odredbi po uzoru na anglo-američki kazneni postupak, anglo-američku procesnu kulturu i anglo-američku procesnu ideju. Ustanovio je da je ključno pitanje kako će se nove odredbe ostvarivati u našoj pravosudnoj praksi te da odgovor na nj upravo treba dati XXI. savjetovanje.

2. IZLAGANJA PRVOGA DANA

2.1. Uvodno izlaganje prof. dr. sc. Berislava Pavišića: *Novi hrvatski Zakon o kaznenom postupku*

Izlaganje referata započeo je **prof. dr. sc. Berislav Pavišić**, redoviti profesor Pravnog fakulteta u Rijeci i predsjednik Radne skupine za donošenje novog ZKP-a, s temom *Novi hrvatski Zakon o kaznenom postupku*. U svom je izlaganju uvodno upozorio na bitne novine u novom ZKP-u. Napomenuo je da je prema novom zakonu prethodni stadij sastavljen od tri temeljne faze: kazneni progon, istraga i optuživanje. Posebno je istaknuo ulogu suda kao središta odlučivanja u kaznenom postupku i napuštanje kumulacije funkcija istraživanja i prikupljanja podataka, uvođenje suca istrage kao tijela suda koje donosi odluke o zahvatima u prava i slobode u prethodnom postupku te time sud tijekom cijelog kaznenog postupka postaje neutralni treći subjekt koji odlučuje o pravima i slobodama, tijeku i predmetu postupka. Upozorio je na novu ulogu državnog odvjetnika koji postaje operativno tijelo, dobiva pravo i dužnost prikupljanja podataka za optuživanje i u tom okviru istražne ovlasti, vodi istragu, prikuplja podatke i obavlja druge poslove u prethodnom postupku, jednom riječju, istražuje. Upoznao je nazočne s novim subjektom prethodnog postupka, tzv. kriminalističkim istražiteljem koji poduzima postupovne radnje po nalogu državnog odvjetnika. Pojasnio je novi institut žrtve u kaznenom postupku kao subjekta s posebnim pravima s naglaskom na zaštitu njezina položaja kao i pravo žrtve na stručnog savjetnika na teret proračunskih sredstava. Posebno je upozorio na novu, bitnu ulogu tajnika suda kao ključne tehničke komponente postupka koji preuzima na sebe dostavu pismena. Nazočne je upoznao s bitnim promjenama u pogledu mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika, posebice na novu terminologiju (pritor umjesto zadržavanja, a istražni zatvor umjesto pritvora). Posebnu pozornost posvetio je odredbama ZKP-a o prethodnom postupku u redovitom kaznenom postupku (kazneni progon, istraga, dokazne radnje i optuživanje).

2.2. Izlaganja o tijeku postupka prema novom ZKP-u

Nakon uvodnog referata profesora Pavišića, predmetom sljedećih triju izlaganja bio je tijek kaznenog postupka. Prvi referat, koji je izložio prvi zamjenik glavnog državnog odvjetnika **Dragan Novosel**, bio je posvećen kaznenom progonu i istrazi. Izlagač je istaknuo kako je prelaskom sa sudske na tužiteljsku istragu državni odvjetnik postao *dominus litis* prethodnog postupka. Jedan od naglasaka izlaganja bio je na potrebi pripreme i edukacije državnih odvjetnika i policije na koje ZKP postavlja najveće zahtjeve. Budući

da ZKP uvodi korištenje novih tehnologija u postupanju, istaknuo je lošu tehničku opremljenost policije i državnih odvjetništava. U pogledu odbačaja kaznene prijave nazočne je upoznao da ZKP uvodi novu odredbu za odbačaj kaznene prijave, prema kojoj će državni odvjetnik odbaciti kaznenu prijavu obrazloženim rješenjem ako podaci u kaznenoj prijavi upućuju na zaključak da prijava nije vjerodostojna. Istaknuo je da je uvođenje novog razloga za odbačaj kaznene prijave bilo nužno jer se u nemalom broju slučajeva u praksi događalo da protiv državnog odvjetnika, ako na temelju podnesene kaznene prijave ne poduzme izvide kaznenog djela, bude podnesena kaznena prijava za nesavjestan rad u službi ili čak zlouporabu službenog položaja te da se ovom odredbom značajno skraćuje postupak u državnom odvjetništvu. U pogledu istrage upozorio je da je za pokretanje nove, sada tužiteljske istrage, dovoljno postojanje osnova sumnje da je počinjeno kazneno djelo te da se istraga može voditi i protiv nepoznatog počinitelja kaznenog djela. Napomenuo je da istragu provodi državni odvjetnik, pri čemu provođenje pojedinih istražnih radnji može povjeriti istražitelju. Naglasio je da će nove ovlasti državnog odvjetnika pri poduzimanju izvida kaznenog djela biti osobito korisne kod gospodarskog kriminaliteta, ali da je kod organiziranog kriminaliteta na policiji glavni teret postupanja. Konačno, istaknuo je da ZKP daje državnom odvjetniku šire ovlasti odlučivanja sukladno načelu oportuniteta kaznenog progona.

Drugi referat iznio je **Dražen Tripalo**, sudac Kaznenog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske, koji je iscrpno prikazao izmjene u stadijima optuživanja, ispitivanja optuženika, rasprave, presude i postupka po pravnim lijekovima. Govoreći o optuživanju, upozorio je da se prema novom ZKP-u ta faza dijeli na postupak pred sucem istrage i, odvojeno od toga, postupak pred optužnim vijećem. Potom se pozabavio procesnim detaljima jednog i drugog postupka, promatrajući ih u kontekstu proklamirane svrhe postupka optuživanja kao postupka koji treba biti filter neutemeljenih optužnica, ali i temelj za brzu, učinkovitu i kontinuiranu raspravu. Zatim je ustanovio da se odredbe o raspravi i presudi sistematiziraju u, s jedne strane, one koje reguliraju pripreme za raspravu i mogućnost okončanja postupka prije njezina otvaranja te, s druge, u one koje reguliraju samu raspravu i donošenje presude. Približio je nazočnima količinu odredaba o pripremi rasprave, koje su u tekstu novog Zakona znatno brojnije nego u starom. U pogledu pravnih lijekova, upozorio je na stav zakonodavca da zadrži postojeću koncepciju žalbe. Pritom je naglasio da novi ZKP izostavlja mogućnost održavanja rasprave pred drugostupanskim sudom. Kod izvanrednih pravnih lijekova, novine je doživjela obnova kaznenog postupka kroz mogućnost obnavljanja postupka protiv nedostupnog optuženika. Zahtjev za zaštitu zakonitosti ograničen je samo na pravomoćne sudske odluke, a zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude bitnija je ograničenja doživio samo u pogledu težih osuđujućih presuda. Ipak, najradikalniji je zahvat izostavljanje zahtjeva za

izvanredno ublažavanje kazne koji bi trebali dostojno zamijeniti pomilovanje, obnova ili pak uvjetni otpust.

Treći referat iznijela je **Sanja Mazalin**, predsjednica Kaznenog odjela Općinskog kaznenog suda u Zagrebu. Upoznala je prisutne s novostima koje ZKP donosi u pogledu pravnog uređenja skraćenog kaznenog postupka i ostalim posebnim postupcima. Navela je da skraćeni postupci čine oko 75% svih kaznenih postupaka, iz čega se vidi važnost kvalitetnog pravnog uređenja te vrste postupka. Istaknula je kako novi ZKP proširuje opseg primjene skraćenog postupka, uvodi nove institute te mijenja pravni položaj nekih procesnih subjekata. Kao najvažnije promjene navela je proširenje primjene postupanja prema načelu oportuniteta, smanjenje broja optužnih akata, tj. napuštanje optužnog prijedloga. Upozorila je na novouvedenu obvezu da okrivljenik mora biti prethodno ispitan prije podizanja optužnice. Upoznala je prisutne i s mnogobrojnim promjenama u stadiju priprema za raspravu, ali i na samoj raspravi. Istaknula je da u postupku za izdavanje kaznenog naloga ima nekoliko važnih novosti. Naime, prema novom ZKP-u kazneni nalog može se izreći i pravnoj osobi, a uvjetnom osudom može se izreći kazna do jedne godine zatvora, a pravnoj osobi novčana kazna do dva milijuna kuna. Istaknula je i novu odredbu prema kojoj državni odvjetnik ima pravo žalbe protiv presude o kaznenom nalogu o kojoj odlučuje viši sud, ali se žalba odbacuje ako je okrivljenik podnio prigovor protiv presude. Zaključno je upoznala nazočne s izmjenama u postupku prema okrivljenicima s duševnim smetnjama, postupku za oduzimanje predmeta i imovinske koristi, postupku za opoziv uvjetne osude i postupku za izdavanje tjevalice i objave.

2.3. Izlaganja o subjektima kaznenog postupka prema novom ZKP-u

Poslijepodnevni dio prvog dana Savjetovanja bio je posvećen izlaganjima o pravnom položaju subjekata kaznenog postupka u novom hrvatskom kaznenom procesnom pravu.

Pozicija subjekata kaznenog postupka, pogotovo tužitelja, značajno je izmijenjena ovom reformom s obzirom na to da je cilj bio jačanje akuzatornih elemenata odnosno uvođenje stranački oblikovanog prethodnog postupka i čišćenje od inkvizitornih elemenata. Shodno tome i subjekti u postupku dobivaju nove uloge.

Zamjenik glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske **Lazo Pajić** izložio je novosti u položaju tužitelja u kaznenom postupku. Promjenom modela prethodnog postupka i prelaskom sa sudske na tužiteljsku istragu državni odvjetnik postaje gospodar prethodnog postupka. Pritom državni odvjetnik ima nužno minimalno dvije funkcije: nadzor nad djelovanjem policije i brigu za zaštitu ljudskih prava. Kad je riječ o pravima i dužnostima, posebno su važne

odredbe koje određuju da državni odvjetnik poduzima izvide, donosi nalog za provođenje istrage i provodi istragu, provodi i nadzire provođenje dokaznih radnji. Kazneni progon započinje upisom kaznene prijave u upisnik, a kazneni postupak izdavanjem naloga o provođenju istrage, potvrđivanjem optužnice kad nema istrage, određivanjem rasprave po privatnoj tužbi u skraćenom postupku, izdavanjem kaznenog naloga. Kad je riječ o dokaznim radnjama, naglašena je važnost odredbe čl. 265. novog ZKP-a po kojoj banka može uskratiti davanje podataka koji su bankarska tajna, a ako je davanje podataka uskraćeno, državni odvjetnik može tražiti od suda izdavanje rješenja o davanju tih podataka. Istaknuo je da ovakav novi model pojačava odgovornost državnog odvjetnika, a implicira dobru kadrovsku popunjenost državnog odvjetništva.

Odvjetnik **mr. sc. Tomislav Sabljar** predstavio je novine u pravnom uređenju položaja okrivljenika i njegova branitelja. Iako smatra da su novim ZKP-om formalno proširene mogućnosti branitelja, ističe kako su neka od predloženih rješenja ipak slabija od već postojećih. Značajnom za poziciju okrivljenika smatra novinu kojom se prvi put u glavi VI. izričito navodi okrivljenik kao glavni subjekt kaznenog postupka i u kojoj je sustavno dan katalog njegovih prava. Novost bitna za ostvarenje prava obrane je i pouka o pravima okrivljenika koja se u pismenom obliku dostavlja okrivljeniku. Odvjetnik je, međutim, istaknuo i nekoliko problematičnih odredbi novog ZKP-a s pozicije zaštite prava okrivljenika. Prije svega, to se odnosi na pravo razgledavanja spisa i predmeta koji se mogu upotrijebiti kao dokaz s obzirom na to da prema novom ZKP-u ovo pravo okrivljenik i njegov branitelj dobivaju tek nakon što je okrivljenik ispitan. Time se, kako navodi, dovodi u pitanje jednakost oružja stranaka u postupku. Upozorio je, nadalje, na, prema njegovu mišljenju, spornu promjenu odredbe o nezakonitim dokazima (čl. 10. st. 3.) u dijelu koji se odnosi na tzv. vaganje nezakonitih dokaza, tj. primjenu načela razmjernosti, te postavio pitanje ustavnosti navedene odredbe sa stajališta prava okrivljenika.

Mr. sc. Matko Pajčić, asistent na Katedri za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta u Splitu, izložio je značajne promjene u pravnom položaju žrtve i oštećenika prema novom ZKP-u. Istaknuo je uvođenje žrtve u procesno pravo kao posebnog subjekta različitog od oštećenika. Prema novom ZKP-u, žrtva je definirana kao osoba koja zbog počinjenja kaznenog djela trpi fizičke i duševne posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda, dok je oštećenik osim žrtve i druga osoba koje je kakvo osobno ili imovinsko pravo povrijeđeno ili ugroženo kaznenim djelom, a sudjeluje u svojstvu oštećenika u kaznenom postupku. Žrtva kaznenog djela dobiva i mnoga nova prava usmjerena njezinoj zaštiti. Navedena prava stupnjevito su propisana, posebne kategorije žrtava uživaju i neka dodatna prava, pri čemu najviše prava uživaju žrtve kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa. Tako žrtva kaznenog djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa ima pravo uskratiti odgovor na pitanje koje se odnosi na njezin strogo osobni

život. Upozorio je na novinu koja se sastoji u tome da je za stjecanje statusa oštećenika, kao osobe koje je kakvo osobno ili imovinsko pravo kaznenim djelom povrijeđeno ili ugroženo, a koja ima pravo koristiti se aktivnim postupovnim pravima, potrebna prijava te osobe te pozitivna odluka suda kojom se priznaje status oštećenika. Naveo je i novi položaj oštećenika u žalbenom postupku, s obzirom na to da je oštećenik dobio pravo podnošenja žalbe zbog odluke o imovinskopravnom zahtjevu. Prijedlog ZKP-a uvodi i pravo žrtve na naknadu štete počinjene kaznenim djelom iz sredstava državnog proračuna za dvije kategorije žrtava, tj. neposredne i posredne. Upozorio je na neke prijeorne odredbe o naknadi štete koje su preširoko postavljene, kako u ZKP-u tako i u Zakonu o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela.

2.4. Rasprava o temama izloženim prvoga dana

Nakon izlaganja uslijedila je rasprava o referatima izloženim tijekom dana. U raspravi se iskristaliziralo nekoliko glavnih problema novog ZKP-a. Prije svega istaknut je problem nepostojanja odredbi o stvarnoj nenadležnosti sudova. Sudac **Damir Kos** otvorio je raspravu upravo tim pitanjem. Te su odredbe bile predviđene u prvom nacrtu Zakona, ali su poslije izostavljene s obrazloženjem da je riječ o ustrojstvenim odredbama koje je potrebno regulirati Zakonom o sudovima. Problem je, međutim, što novi ZKP stupa na snagu vrlo brzo, a novi Zakon o sudovima još nije donesen. Sudac Vrhovnog suda **mr. sc. Marijan Svedrović** smatra nedopustivim ovakvo rješenje. **Damir Kos** odgovorio je i na kritiku odvjetnika Sabljara upućenu novom statusu prikrivenog istražitelja ističući kako je rješenje predviđeno novim ZKP-om kojim se prikrivenom istražitelju daje status svjedoka bolje od trenutno važećeg. Osvrnuo se i na pitanje nezakonitosti dokaza vezano uz čl. 10. st. 3.; misli da se vaganje primjenom načela razmjernosti treba promatrati ne s obzirom na težinu djela, nego s obzirom na pravičnost postupka. **Prof. dr. sc. Zlata Đurđević** istaknula je da je nedostatak ove reforme što je propušteno cjelokupno uređenje kaznenopravne materije kao što je bilo učinjeno 1997. kad je donesen paket zakona koji reguliraju ovu materiju. Ovakav je, pak, način kontraproduktivan zbog nastanka pravne nesigurnosti. Nadalje, istaknula je da bi odredbe o izdavanju kaznenog naloga za pravne osobe koje su uvrštene u ZKP trebale biti uređene Zakonom o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela s obzirom na to da navedeni Zakon regulira položaj pravnih osoba u cijelosti. **Prof. dr. sc. Davor Derenčinović** osvrnuo se na izlaganje mr. sc. Matka Pajčića. Smatra da je uvođenje pojma žrtve i uređenje njezina statusa u ZKP-u rezultat utjecaja kriminologije na kazneno pravo. Ovo je pitanje važno i zbog usklađivanja zakonodavstva s pravom EU. Međutim, ne vidi *ratio legis* odredbe prema kojoj je Republika Hrvatska dužna iz posebnih fondova

isplatiti naknadu štete čak i u slučajevima kad nije pokrenut kazneni postupak i nije utvrđeno kazneno djelo. Sudac izvršenja **Zdravko Jambrović** postavio je pitanje kako donijeti pravednu presudu kad sud više ne može izvoditi dokaze ako njihovo izvođenje ne predlože stranke. Kritizira ukidanje zahtjeva za izvanredno ublažavanje kazne jer ga instituti pomilovanja i amnestije ne mogu zamijeniti u cijelosti, pogotovo uzevši u obzir današnje stanje u zatvorima. Kritizira i nove definicije pojmova zatvorenika i pritvorenika. **Prof. dr. sc. Ivo Josipović** smatra novi ZKP velikim pothvatom, ali istodobno primjećuje da je novi ZKP preuzeo konstrukciju sada važećeg zakona izmijenivši pritom njegov sadržaj. Napomenuo je da, uzevši u obzir sve primijećene nedostatke, uskoro nakon stupanja na snagu novog zakona možemo očekivati njegove izmjene i dopune. **Prof. dr. sc. Davor Krapac** smatra da je najveći problem ove reforme prijelaz s mješovitog na akuzatorni tip postupka te postavlja pitanje jesmo li spremni prijeći na novi tip, odnosno koje rješenje je bolje, sudska istraga ili stranačka kontrola nad postupkom.

Petak, 5. prosinca 2008.

3. IZLAGANJA DRUGOGA DANA

3.1. Dokazne radnje i nezakoniti dokazi prema novom ZKP-u

Drugi dan opatijskog savjetovanja svojim su izlaganjem ne temu *Dokazne radnje – novine u utvrđivanju činjenica u prethodnom postupku* otvorili **mr. sc. Stjepan Gluščić**, načelnik Policijske akademije u Zagrebu, i **Tihomir Kralj**, načelnik Policijskog nacionalnog ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (PNUSKOK). Gluščić je na početku izlaganja podsjetio da je ukidanje sudske i uvođenje državnoodvjetničke istrage najznačajnija novina novoga zakona. Svoje je izlaganje nastavio prikazom onih dokaznih radnji koje se prema prijedlogu ZKP-a mogu poduzimati prije početka kaznenoga postupka, hitnih dokaznih radnji. Upozorio je na različite mogućnosti poduzimanja tih radnji ovisno o tome je li riječ o kaznenim djelima za koje je obvezno provođenje istrage ili o kaznenim djelima kod kojih istraga nije obvezni dio postupka, u kojem su slučaju dane šire mogućnosti poduzimanja hitnih dokaznih radnji. Uslijedilo je iznošenje najosnovnijih karakteristika dokaznih radnji koje se prema prijedlogu ZKP-a mogu poduzimati tijekom istrage (pretraga, privremeno oduzimanje predmeta, ispitivanje okrivljenika, ispitivanje svjedoka, prepoznavanje, očevid, uzimanje otisaka prstiju i otisaka drugih dijelova tijela, vještačenje, dokaz ispravom, dokaz snimkom, elektronički (digitalni) dokaz, prilikom čega je posebno naglasio različitost postojećih i predloženih rješenja. Kralj je predstavio predloženo uređenje posebnih dokaznih radnji,

radnji koje terminološki ne odgovaraju, ali sadržajno odgovaraju posebnim izvidima kaznenih djela prema sadašnjem ZKP-u. Uvedene su neke nove posebne dokazne radnje, naime pored simuliranog otkupa predmeta prijedlog ZKP-a predviđa i mogućnost simulirane kupnje predmeta, a predviđena je i mogućnost ispitivanja prikrivenog istražitelja kao svjedoka ne samo o tijeku provođenja mjera već i o razgovorima što ih je vodio s osobama s kojima je dolazio u dodir prilikom provedbe posebne dokazne radnje. Prema prijedlogu, rasterska se pretraga može poduzeti kod svih kaznenih djela za koja se progon poduzima po službenoj dužnosti.

Drugo izlaganje bilo je suca Županijskog suda u Zagrebu **Ivana Turudića** na temu *Dokazne radnje – novine u utvrđivanju činjenica u raspravi*. Najznačajnija novost koju u uređenju ove materije donosi prijedloga ZKP-a, a kojoj je sudac Turudić u svojem referatu posvetio osobitu pažnju, jest izbacivanje inkvizitorne maksime, čime se bitno mijenjaju zadaće i uloga suca na raspravi. Ostale promjene u dokaznim radnjama na raspravi, na koje je sudac Turudić također upozorio, poduzete su s istim ciljem, ciljem pretvaranja rasprave u spor ravnopravnih stranaka u kojem sudac ima ulogu neovisnog i nepristranog presuditelja, međutim sam aktivno ne sudjeluje u postupku dokazivanja, čime je i u stadiju rasprave učinjen velik odmak od inkvizitornog prema akuzatornom načelu, odnosno prema stranačkoj procesnoj koncepciji.

Treći referat na temu *Dopuštenost uporabe dokaza pribavljenih kršenjem temeljnih ljudskih prava* zajednički su predstavili **prof. dr. sc. Igor Bojanić** s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Osijeku i **prof. dr. sc. Zlata Đurđević** s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Odredba čl. 10. prijedloga ZKP-a izazvala je veliku pažnju, u određenoj mjeri i strah pred mogućnošću da se dokazi koji su do sada smatrani nezakonitima prema novom rješenju mogu koristiti u postupku. Međutim, kroz zanimljivo izlaganje u kojem je dan prikaz njemačkog rješenja ovoga pitanja i prakse Europskog suda za ljudska prava, prof. Bojanić i prof. Đurđević nastojali su uvjeriti prisutne da nova odredba ni u čemu značajno ne odstupa od postojećega rješenja, osim što se načelo razmjernosti, koje je i do sada bilo prisutno u sudskoj praksi, regulira na zakonskoj razini. Ta odredba trebala bi sucima olakšati donošenje odluke o zakonitosti odnosno nezakonitosti pojedinog dokaza. Kao novost predstavljeno je i izdvajanje dokaza koji su pribavljeni mučenjem, nečovječnim i ponižavajućim postupanjem u posebnu kategoriju, što je sukladno suvremenim tendencijama u međunarodnom pravu o ljudskim pravima odnosno praksi Europskog suda za ljudska prava.

3.2. Rasprava o izloženim temama

Nakon izlaganja uslijedila je zanimljiva i duga rasprava koja je iznjedrila niz zanimljivih pitanja koja su se odnosila na sve teme predstavljene tog prije-

podneva u Opatiji. Prvi je riječ uzeo **Dragan Novosel**. Iskazao je vlastiti strah pred zakonodavnim optimizmom kao načinom rješavanja gorućih društvenih problema, koji je prisutan i u slučaju novoga ZKP-a. Njegova je skepsa prema mogućnosti uspješne provedbe novoga ZKP-a prouzročena, s jedne strane, skorim stupanjem dijela njegovih odredaba, točnije onih koje se odnose na organizirani kriminalitet, na snagu, a s druge strane nedostatkom sredstava za ubrzanu edukaciju svih onih koji će biti uključeni u primjenu tih odredaba. **Prof. dr. sc. Davor Krapac** pozdravio je način na koji je strukturiran čl. 10. Prijedoga, koji se odnosi na nezakonite dokaze, ističući njegovu gotovo nomotehničku savršenost i još jednom naglašavajući da se odredba kojom se uređuje primjena načela razmjernosti odnosi samo na nezakonite dokaze *ex judicio*, dok su nezakoniti dokazi *ex lege* još stroži nego prema postojećem zakonu. Pozvao je odvjetnike koji obavljaju funkciju branitelja u kaznenom postupku da svoju snagu usmjere ne na kritiku toga članka, već na kritiku čl. 366. st 4. Prijedloga koji dopušta unošenje rezultata braniteljska istrage u dokazni materijal za raspravu jedino uz suglasnost državnog odvjetnika i suda. **Dr. sc. Gordan Kalajdziev** s Pravnog fakulteta "Iustinianus Primus" u Skopju upozorio je na nedostatke u primjeni načela jednakosti oružja na raspravi. Kao glavne prepreke u ostvarenju toga načela na raspravi vidi nedovoljnu stručnost branitelja za zadatke koji su im povjereni, nakon što je napušten sustav sudskog paternalizma, te nedostatak materijalnih sredstava na strani okrivljenika za angažiranje dobro osposobljenog i motiviranog branitelja. Jednakost oružja mogla bi biti narušena i kroz instituciju vještačenja prema novom akuzatornom sustavu. Sudac **Damir Kos** pridružio se razmišljanjima Dragana Novosela o važnosti materijalne potpore za uspješnu provedbu novoga Zakona. Smatra da bi ta potpora trebala biti usmjerena prvenstveno na popunjavanje kadrovske ekipiranosti državnog odvjetništva i policije i na povećanje razine njihove stručne osposobljenosti. U suprotnom ovaj bi se zakon iz proklamiranog zakona reforme mogao u stvarnosti pretvoriti u zakon restauracije, odnosno vraćanja na sustav napušten 1966. godine (istražitelji-isljednici). Za napuštanje inkvizicijske maksime, smatra, s obzirom na nepostojanje sankcije za postupanje sukladno toj maksimi, kako ništa ne priječi prvostupanjskog suca da izvodi dokaze po vlastitoj inicijativi kad je suočen sa situacijom osude nevinoga ili oslobađanja krivoga, a zbog nedovoljne aktivnosti jedne od stranaka u postupku. Smatra da inkvizicijsku maksimu treba dosljedno napustiti jedino u postupku pred drugostupanjskim sudom. **Prof. dr. sc. Ivo Josipović** s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pita se na koji će način raspravni sudac provesti vaganje sukladno načelu razmjernosti kako bi ocijenio je li određeni dokaz nezakonit ili zakonit, ako su ti dokazi u ranijim stadijima postupka već izdvojeni kao nezakoniti, pa prema tome raspravni sudac uopće ne dolazi u kontakt s tim dokazima, pa ne može niti provesti "vaganje". Odvjetnik **mr. sc. Tomislav Sabljarić** još je jednom iskazao nepovje-

renje prema uređenju nezakonitih dokaza u prijedlogu, smatrajući čl. 10. nedovoljnim jamstvom za zaštitu okrivljenikovih prava. Provođenje braniteljske istrage smatra iluzornim zbog nedostatka materijalnih sredstava na strani okrivljenika i velikih financijskih troškova takve istrage. Upozorio je i na nedostatke postojećeg sustava braniteljstva po službenoj dužnosti. **Prof. dr. sc. Zlata Đurđević**, odgovarajući na tvrdnje odvjetnika Sabljara, još je jednom istaknula kako se načelo razmjernosti propisano u čl. 10. st 3. Prijedloga odnosi samo na nezakonite dokaze *ex judicio* te da odredba čl. 10. ne donosi nikakvu revolucionarnu promjenu u uređenje nezakonitih dokaza, osim što normira načelo razmjernosti. Naglasila je da pravo izdvajanja nezakonitih dokaza nije rezervirano samo za raspravnog suca, već mogućnost izdvojiti takve dokaze imaju i drugi suci koji se s njima susretnu u ranijim stadijima postupka. Sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske **mr. sc. Marijan Svedrović**, pridružujući se raspravi o izostavljanju inkvizicijske maksime iz zakonskog teksta, iznio je mišljenje o nepostojanju prepreka da se taj nedostatak nadomjesti aktivitetom suca, i to kako u trenutku iznošenja stranačkih dokaznih prijedloga, tako i u trenutku završetka dokaznog postupka, ali ne na način da sam iznosi dokazne prijedloge ili izvodi dokaze po službenoj dužnosti, već da prijateljski upozorava stranke na posljedice njihove procesne neaktivnosti. Sudac **Damir Kos** podržao je mišljenje suca Svedrovića o potrebi sudačkog aktiviteta koji će se ispoljavati na druge načine, a ne kroz instrumente koje mu omogućuje inkvizicijska maksima. Smatra takav oblik aktivizma posebno potrebnim na raspravi u skraćenom postupku, za koju Prijedlog predviđa obveznu nazočnost državnog odvjetnika, a u poziciji njegova procesnog protivnika mogla bi se naći neuka stranka. **Tihomir Kralj** upozorio je na neopravdanost bojazni da će se državnoodvjetnička istraga pretvoriti u policijsku ako državni odvjetnik sam ne bude poduzimao dokazne radnje, već njihovo poduzimanje u velikom broju slučajeva bude povjeravao istražiteljima. Istaknuo je, naime, da policija i prema postojećem zakonu poduzima većinu istražnih radnji. **Prof. dr. sc. Davor Krapac** istaknuo je da svrha čl. 10. st 3. Prijedloga nije da se omogući konvalidacija nezakonitih dokaza, koju je mogućnost predviđalo staro jugoslavensko pravo, već da se sucu ili optužnom vijeću dade kriterij za vaganje suprotstavljenih interesa prilikom ocjene nezakonitosti dokaza. Pridružujući se raspravi o inkvizitornoj maksimi zaključuje da izvođenje dokaza po službenoj dužnosti od strane suca, kako bi se kompenzirala nejednakost okrivljenika prema državnom odvjetniku, ne bi predstavljalo relativno bitnu povredu kaznenoga postupka prema čl. 468. st 3. Prijedloga. Sutkinja Vrhovnog suda Republike Hrvatske **Vesna Vrbečić**, govoreći iz pozicije sutkinje drugostupanjskog suda, izrazila je žaljenje što se izostavljanjem inkvizitorne maksime drugostupanjskom sudu onemogućuje da prvostupanjskom sudu naloži poduzimanje pojedinih dokaznih radnji u ponovljenom postupku nakon ukidanja prvostupanjske presude. **Dr. sc. Gordan Kaladziej** upozorio je na nedostatnost dokaznih pravila koja se

odnose na unakrsno ispitivanje kao središnji dio rasprave prema koncepciji novoga ZKP-a. Postavio je i pitanje mogućnosti usvajanja anglo-američkih dokaznih pravila koja vrijede za unakrsno ispitivanje, s obzirom na različitost u ulozi suca pri utvrđivanju činjenica u američkom i kontinentalnom kaznenopravnom sustavu.

3.3. Izlaganja o radnjama i mjerama procesne prisile

Poslijepodnevna izlaganja mogu se svesti pod zajednički nazivnik radnja i mjera procesne prisile za potrebe kaznenoga postupka. Prvo izlaganje iz ove skupine predstavila je **doc. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas** s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu na temu *Radnje i mjere procesne prisile radi pribavljanja predmeta za potrebe kaznenog postupka*. Osnovna tendencija novoga zakona u uređenju ove materije, koju je u svom izlaganju prepoznala doc. Ivičević Karas, jest povećanje učinkovitosti postupka kroz proširene mogućnosti poduzimanja dokaznih radnji namijenjenih pribavljanju predmeta za potrebe postupka. Govoreći o pretrazi, doc. Ivičević Karas kao najznačajnije novine i najintragantnija rješenja prijedloga novoga ZKP-a istaknula je mogućnost poduzimanja pretrage osobe i prijevoznog sredstva na temelju naloga državnog odvjetnika te mogućnost poduzimanja pretrage bez naloga prilikom poduzimanja očevida, odmah ili u roku od 8 sati od kada je djelo otkriveno. Proširene su i mogućnosti privremenog oduzimanja predmeta. Kao posebno zanimljiva i dvojbena rješenja istaknute su mogućnosti poduzimanja tjelesnih pregleda na temelju državnoodvjetničkog naloga te pribavljanja medicinskih i bioloških uzoraka za analizu DNA na temelju naloga tijela koje vodi postupak, što je u stadiju istrage državno odvjetništvo. Tendencija za učinkovitošću kaznenog progona došla je do izražaja i u uređenju posebnih dokaznih radnji.

Drugo izlaganje u petak poslijepodne bilo je ono sutkinje Općinskog kaznenog suda u Zagrebu **Anamarije Pavičić** na temu *Prisilne radnje i mjere - mjere osiguranja i dostava*. Sutkinja Pavičić, govoreći o mjerama osiguranja prisutnosti okrivljenika i drugim mjerama opreza, istaknula je da je došlo do promjena u pretpostavkama za određivanje tih mjera, njihovu sadržaju, trajanju i tijelima nadležnim za njihovo određivanje. Jasno je nastojanje zakonopisca za jačanjem uloge alternativnih mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika, posebno kućnog zatvora, jamstva i mjera opreza. Što se uređenja dostave tiče, prijedlog novog ZKP-a poznaje dvije njezine vrste, stranačku i sudsku dostavu. Za sudsku dostavu istaknuto je da je smanjena administrativna uloga suca, a njegove poslove koji se tiču dostave preuzima tajnik suda.

Posljednje izlaganje XXI. redovitog savjetovanja bilo je ono **prof. dr. sc. Ive Josipovića** s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu na temu *Istražni*

zatvor vs. pritvor: reforma ili restauracija. Nakon što je uvodno prikazao trenutno stanje hrvatskog zatvorskog sustava, njegovih kapaciteta, popunjenosti i mjesta unutar europskih okvira, detektirajući pritom u posljednjih nekoliko godina stalno prisutnu tendenciju povećanja broja osoba u zatvoru, bilo kao zatvorenika, bilo kao pritvorenika, i iskazao nezadovoljstvo, po njegovu mišljenju nepotrebnim terminološkim promjenama, prof. Josipović upozorio je na neke nejasnoće i proturječnosti Prijedloga novoga ZKP-a u uređenju ove materije. Od niza uočenih problema kao najznačajnije moguće je istaknuti: podnormiranost materije pritvaranja (ranijeg zadržavanja) u ZKP-u i delegiranje normativnih ovlasti u ovom području policijskom zakonodavstvu, određivanje pritvora bez obveznog ranijeg ispitivanja okrivljenika, diskontinuitet pritvora i istražnog zatvora određenog na osnovi iteracijske opasnosti, neusklađenost osnova sumnje kao spoznajnog praga potrebnog za započinjanje postupka i osnovane sumnje kao spoznajnog praga za određivanje istražnog zatvora.

3.4. Rasprava o izloženim temama

Raspravu o temama izloženima toga poslijepodneva otvorio je zamjenik glavnog državnog odvjetnika **Dragan Novosel** problematizirajući jednu od pritvorskih osnova, odnosno, prema Prijedlogu, osnova za određivanje istražnog zatvora, onu po kojoj je istražni zatvor moguće odrediti u slučaju osobito teških okolnosti djela ako je za kazneno djelo propisana kazna dugotrajnoga zatvora. Smatra to rješenje lošim jer pokriva iznimno malen opseg kaznenih djela, ističući kao rijetko moguće djelo kod kojeg ta pritvorska osnova dolazi u obzir teško ubojstvo i napominjući kako u praksi postoje brojna druga djela po kojoj bi pritvor trebalo biti moguće odrediti po toj osnovi, a predloženo rješenje to ne omogućuje. Smatra da je “uznemirenje javnosti” trebalo ući u zakonski tekst kao odlučujući kriterij za primjenu ove pritvorske osnove. **Prof. dr. sc. Davor Krapac** istaknuo je pitanje ustavnosti članaka 245. i 246. predloženog zakonskog teksta. Naime, smatra da se osnovano može postaviti pitanja sukladnosti odredbe koja dopušta poduzimanje pretrage osobe i prijevoznog sredstva na temelju naloga državnog odvjetnika i one koja dopušta poduzimanje pretrage na mjestu poduzimanja očevida bez naloga u roku od 8 sati nakon što je kazneno djelo otkriveno s odredbama čl. 24. i 25. Ustava Republike Hrvatske. Posljednje je rješenje istaknuo kao posebno intrigantno jer izravno proturječi ustaljenoj praksi Vrhovnog suda Republike Hrvatske koja zapisnike o svakoj pretrazi poduzetoj pod pravnim režimom očevida smatra nezakonitim dokazom. Prof. Krapac postavio je i pitanje ustavnosti postojeće i predložene odredbe kojom se uređuje pritvorska osnova “posebno teških okolnosti djela”. Obrazlažući kritiku tih odredbi istaknuo je kako su njihova vremenska nepromjenjivost i odsutnost zakonom propisane svrhe ona bitna

obilježja koja ove odredbe čine protivnima ne samo Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda već i hrvatskom Ustavu. Založio se za "očuvanje javnog reda i mira" kao Ustavu i Konvenciji sukladan kriterij za određivanje istražnog zatvora po ovoj osnovi. **Prof. dr. sc. Ivo Josipović** zapitao se koje su to "posebno teške okolnosti djela" za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora na temelju kojih je moguće odrediti istražni zatvor, smatrajući da činjenica da je za kazneno djelo propisana kazna dugotrajnog zatvora sama po sebi u velikoj mjeri konzumira takve posebno teške okolnosti. Ujedno smatra da će nemogućnost određivanja istražnog zatvora po ovoj osnovi za ona kaznena djela za koja nije propisana kazna dugotrajnog zatvora nedostajati u praksi. **Dr. sc. Gordan Kaladziej** istaknuo je važnost standarda "osnova sumnje" i "osnovane sumnje" i pritom naglasio da je svrha kaznenog postupka ne samo da nevinna osoba ne bude osuđena već i da protiv takve osobe ne bude ni pokrenut kazneni postupak ako ne postoji dovoljno dokaza da je počinila kazneno djelo. Smatra da standard koji omogućuje započinjanje kaznenog postupka protiv određene osobe nikako ne može biti ispod standarda "*reasonable suspicion*" koji je u svojoj praksi utvrdio Europski sud za ljudska prava. **Prof. dr. sc. Vladimir Ljubanović** podsjetio je na upozorenja prof. Damaške o potrebi opreznog postupanja prilikom preuzimanja anglo-američkih procesnih rješenja u kontinentalne procesne sustave, posebno ako su takva preuzimanja djelomična i nekritička. S tim u vezi upozorio je na nekoliko problema u predloženom tekstu novoga ZKP-a: nejednakost stranaka u prethodnom postupku glede mogućnosti prikupljanja procesne građe za raspravu, ovisnost rasprave o rezultatima prethodnog postupka, širok krug prava za oštećenika kao "trećega", na određeni način suvišnoga u sporu između dviju u postupku ravnopravnih stranaka, tužitelja i okrivljenika, mogućnost sporazumijevanja stranaka pred optužnim vijećem i na pripremnom ročištu, pri čemu ne postoje ograničenja ni u pogledu kaznenih djela kod kojih je to moguće ni glede mogućeg umanjenja kazne, što ne predviđa nijedan kontinentalni kaznenopravni sustav, pretvaranje suca u subjekta neodgovornog za utvrđivanje činjeničnog stanja smatra nemogućim bez podjele uloga između suca i porote, kao što je to u anglo-američkom sustavu, stoga smatra da izostavljanje inkvizitorne maksime ne treba shvatiti tako strogo da sucu onemogućuje izvođenje dokaza po službenoj dužnosti, to više što takvo postupanje suca ne predstavlja ni apsolutno ni relativno bitno procesnu povredu prema predloženom tekstu. Sudac **mr. sc. Marijan Svedrović** pridružio se mišljenju prof. Krapca o mogućnosti ispitivanja pritvorske osnove posebno teških okolnosti djela s aspekta suglasnosti Ustavu Republike Hrvatske podsjetivši i da standardi zaštite temeljnih ljudskih prava utvrđeni u praksi Europskog suda za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ne prihvaćaju statičke i nepromjenjive kategorije, kakva je i ova, pri definiranju pritvorskih osnova. Založio se za uvođenje standarda zaštite javnog reda i mira koji

bi u velikoj mjeri značio vraćanje na prije propisani standard opasnosti uzne-miravanja javnosti. Sudac **Dražen Tripalo**, govoreći kao član radnih skupina za izradu novoga ZKP-a, istaknuo je da u radnim skupinama nije postignuta suglasnost oko teksta osnove za određivanje istražnog zatvora posebno teških okolnosti djela te da je prihvaćenje ovoga standarda rezultat političke odluke. Odgovarajući na kritiku prof. Ljubanovića o načinu na koji je u Prijedlogu zakona uređeno sporazumijevanje stranaka, sudac Tripalo je podsjetio da sporazumi stranaka nisu potpuna novina u našem kaznenopravnom sustavu te da i po sada važećem zakonu postoje mogućnosti sporazumijevanja stranaka, kako u istrazi, tako i u skraćenom postupku. Osim toga, naglasio je, prema predloženom je tekstu svaki sporazum stranaka podvrgnut kontroli zakonitosti od strane suca, a u tu kontrolu svakako ulazi i provjeravanje je li dogovorena kazna unutar granica odmjeravanja kazne predviđene zakonom. Sudac **Damir Kos**, pridružujući se raspravi o pritvorskoj osnovi posebno teških okolnosti djela, u šaljivom je tonu dodao kako je na taj način zakonopisac olakšao Ustavnom sudu ostvarivanje njegove funkcije apstraktne kontrole ustavnosti ove zakonske odredbe. **Prof. dr. sc. Davor Krapac** iskazao je bojazan da bi se hrvatski Ustavni sud mogao naći u poziciji mnogo težoj od one koja zahtijeva kontrolu ustavnosti pojedinih pritvorskih osnova. Smatra da bi se naš Ustavni sud zbog koncepcijski nedorečenih i neusuglašenih rješenja mogao naći u poziciji u kojoj se našao talijanski Ustavni sud koji je kroz svoju višegodišnju praksu učinio niz značajnih intervencija u novi talijanski kazneni postupak nakon što su u nj uneseni bitni elementi akuzatornog kaznenog postupka po uzoru na anglo-američki sustav.

Subota, 6. prosinca 2008.

4.1. Sažetak Savjetovanja i zaključci

Nakon što su asistent Pravnog fakulteta u Osijeku **Ante Novokmet**, znanstvena novakinja Pravnog fakulteta u Splitu **Marija Pleić** te znanstveni novaci Pravnog fakulteta u Zagrebu **Marin Bonačić** i **Zoran Burić** ukratko izložili sadržaj svih predstavljenih izlaganja na ovogodišnjem savjetovanju i upozorili na najvažnije teme o kojima se raspravljalo, sudac **Dražen Tripalo** prisutnima je predstavio zaključke Savjetovanja koji će u obliku priopćenja biti upućeni odgovarajućim adresatima. Na taj će način Udruženje još jednom podsjetiti sve uključene u proces donošenja novoga zakona na kritične točke predloženih rješenja i dati svoj završni doprinos donošenju što kvalitetnijeg zakona. Sadržaj priopćenja donosimo u cijelosti.

Sudionici XXI. savjetovanja Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu pod nazivom "Novi hrvatski Zakon o kaznenom postupku – reforme između želja i stvarnosti", održanog u Opatiji od 4. do 6. prosinca 2008., u

želji da aktivno pridonesu postupku donošenja toga Zakona kao jednog od temeljnih zakona hrvatskog pravnog poretka i izraza primijenjenih ustavnih načela o odnosu državne vlasti prema temeljnim pravima i slobodama građana u ostvarivanju funkcije legitimnog javnog kažnjavanja, a nakon svestrane diskusije o Prijedlogu Zakona o kaznenom postupku (nadalje: Prijedlog) prihvaćenom na 5. sjednici Hrvatskog sabora od 9. srpnja 2008.

i s t i č u:

- *Donošenje Prijedloga predstavlja značajan događaj u reformi hrvatskog kaznenog postupovnog prava, poglavito nakon prihvaćanja Načela o izradi Zakona o kaznenom postupku iz 2007., utemeljenih na idejama poštovanja temeljnih ljudskih prava i sloboda u kaznenom postupku, izgrađenom na temelju uravnoteženih ciljeva kažnjavanja počinitelja kaznenog djela i zaštite prava počinitelja kaznenih djela. Izrada takvog Prijedloga zahtijeva ne samo primjereno vrijeme za pripremu nacрта zakonskih tekstova nego i za kvalitetnu stručnu i javnu raspravu. To vrijeme se ne može povezivati s kratkim rokovima usklađivanja hrvatskog prava s europskom pravnom stečevinom.*
- *Prijedlog počiva na zamisli reforme kaznenog postupka u pravcu preobrazbe iz mješovitog tipa kaznenog postupka u kazneni postupak akuzatornog tipa. Ta preobrazba dovodi do nove konceptualizacije brojnih procesnih ustanova. Tako je, na primjer, u raspravi istaknuto pitanje je li prihvatljiva duboka promjena koja izostavlja tradicionalnu inkvizitornu maksimu (provođenje dokaza bez prijedloga stranaka) kao snažan instrument traženja istine u rukama sudaca ili će ih izložiti napetostima i dvojabama u ispravnost i pravednost odluka koje će donositi.*
- *Prijedlog se podnosi u trenutku kada je u ostvarivanju strategije reforme hrvatskog pravosuđa još otvoreno pitanje uređenja stvarne nadležnosti u kaznenim predmetima, a u okviru nje i razmatranje prikladnijeg uređenja mreže sudova radi punog ostvarenja ustavne funkcije Vrhovnog suda RH.*
- *Prijedlog formulira katalog prisilnih postupovnih mjera za osiguranje okrivljenikove prisutnosti u postupku na način koji otvara dvojbe oko usklađenosti standarda početne sumnje za njihovu primjenu sa standardom za početak državnoodvjetničke istrage; otvorenim ostavlja dosadašnje probleme u vezi s primjenom osobito teških okolnosti počinjenja kaznenog djela kao pritvorske osnove te čini primjenu nekih blažih prisilnih mjera umjesto pritvora previše kompliciranom. Sve to ne daje jamstvo da će se sadašnji neprihvatljivo visok broj pritvorenika u hrvatskim zatvorima smanjiti.*
- *Koncepcija državnoodvjetničke istrage, koja je dominantna u suvremenom europskom kaznenom postupovnom pravu i koju je Prijedlog*

s pravom prihvatio, otvara neka pitanja na koja u ovom trenutku još nema zadovoljavajućeg normativnog odgovora. Primjerice, predviđena mogućnost obavljanja pretrage bez sudske naloga od strane državnog odvjetnika ili policije tijekom očevida, pa i kada se obavlja u domu (čl. 246. st. 1.), otvara pitanje njegove sukladnosti s Ustavom RH; dvojbena je apsolutno isključenje snimki i privatnih dnevnika kao zakonitih dokaza za sva, pa i najteža kaznena djela (čl. 262. st. 1. t. 3.); razmatrana je i opravdanost ukidanja izvanrednog pravnog lijeka – zahtjeva za izvanredno ublažavanje kazne.

- *Bez obzira na predviđene različite rokove legisvakancije za ZKP, u svjetlu iskustava o sporom donošenju tzv. "doticajnih zakona" (Zakon o sudovima, Zakon o sudovima za mladež, Zakon o USKOK-u, Zakon o primjeni Statuta Međunarodnog kaznenog suda, Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Zakon o policiji, Zakon o policijskim ovlastima, Zakon o naknadi štete žrtvama kaznenih djela, Zakon o rehabilitaciji i drugi), sudionici Savjetovanja izražavaju bojazan da izdvojeno donošenje ZKP-a ugrožava cjelovitost, koherenciju i funkcioniranje kaznenopravnog sustava Republike Hrvatske.*
- *Implementacija novoga postupovnog modela kakav se nalazi u Prijedlogu zahtjeva velik financijski angažman. Sudionici Savjetovanja, s obzirom na financijske teškoće u koje je nedavno ušla i Republika Hrvatska i koje su očito dugotrajnije naravi, izražavaju bojazan da se ta sredstva neće moći realizirati. Isto tako nužno kadrovsko ekipiranje državnog odvjetništva, sudova i policije zahtjeva intenzivnu početnu i potom trajnu edukaciju, za koju, međutim, u ovom trenutku nije predviđena nikakva institucionalizirana forma koja bi jamčila usvajanje novih znanja, podizanje stručnosti i savjesnosti svih sudionika kaznenog postupka, a time i njihovu samostalnost i neovisnost u primjeni novih zakonskih normi.*

U Opatiji 6. prosinca 2008.

*Predsjednik
Prof. dr. sc. Davor Derenčinović*

Nakon što je **Dražen Tripalo** sudionike Savjetovanja upoznao sa sadržajem zaključaka tako da ih je pročitao i predočio putem *power-point* prezentacije, **prof. dr. sc. Davor Krapac** naglasio je da nije riječ o zaključcima, pa nema potrebe da se o njima glasuje. Pojasnio je da je riječ o izboru najvažnijih tema o kojima se na Savjetovanju raspravljalo, a koje je izdvojila redakcijska skupina koja je dobila mandat od Upravnog odbora Udruženja.

4.2. Tribina: pitanja i odgovori o praktičnim aspektima primjene KZ-a

Kao i prethodnih godina, sudionici Savjetovanja imali su prilike prvog i drugog dana Savjetovanja u pismenom obliku postaviti pitanja, na koja su posljednjeg dana Savjetovanja odgovarali istaknuti praktičari i znanstvenici. Prvo se odgovaralo na pitanja koja se odnose na neke dvojbe u primjeni pozitivnih propisa.

Na prvo pitanje, koje se odnosilo na primjenu Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, odgovorila je **prof. dr. sc. Zlata Đurđević**. Pitanje se odnosilo na mogućnost određivanja prisilnoga smještaja neubrojivom počinitelju kaznenoga djela prijetnje, i to prijetnje ubojstvom. Naime, ZZODS predviđa mogućnost određivanja prisilnoga smještaja neubrojivom počinitelju ako postoji visok stupanj vjerojatnosti da bi mogao počinuti kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora od najmanje tri godine, a za kazneno djelo prijetnje propisana je kazna do jedne godine zatvora. Prof. Đurđević pojasnila je da se opasnost počinitelja određuje s obzirom na vjerojatnost njegova budućeg kriminalnog ponašanja, odnosno vjerojatnost počinjenja kaznenog djela koje mora biti u vezi s prije počinjenim djelom, ali ne mora biti isto takvo ili istovrsno kazneno djelo. Ako se kod neubrojivog počinitelja kaznenog djela prijetnje, i to prijetnje ubojstvom, u kaznenom postupku, nakon vještačenja liječnika psihijatra, utvrdi da postoji visok stupanj vjerojatnosti počinjenja kaznenog djela ubojstva, nema zapreke da se takvoj osobi odredi šestomjesečni prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu.

Na drugo pitanje, koje se odnosilo na primjenu instituta zastare, odgovorio je sudac **Damir Kos**. Počinitelju je optužnim prijedlogom stavljeno na teret počinjenje kvalificiranog oblika kaznenog djela sprječavanja službene osobe u obavljanju službene dužnosti. Na glavnoj raspravi, nakon što je od počinjenja djela prošlo više od tri godine, državni odvjetnik mijenja činjenični opis i pravnu kvalifikaciju djela tako da počinitelja tereti za osnovni oblik kaznenog djela. Je li moguće nastaviti kazneni progon za ovo "novo" kazneno djelo ili je za to djelo nastupila relativna zastara kaznenog progona? Sudac Kos odgovorio je da u ovom slučaju treba razlikovati dvije moguće situacije: kad se radi o istom događaju iz stvarnosti i o ispuštanju samo kvalifikatornog obilježja i drugu situaciju kad se počinitelju stavlja na teret neki drugi događaj iz stvarnosti. Ako je riječ o kasnijoj situaciji, treba vidjeti je li moguće nastaviti progon s obzirom na vrijeme proteklo između tog događaja i trenutka kada dolazi do radnje kojom se prekida tijekom zastarnih rokova. Međutim, ako je riječ samo o promjeni kvalifikatornog obilježja, relativna zastara za "novo" kazneno djelo nije nastupila, riječ je o istom događaju u stvarnosti, sve radnje koje su poduzete s obzirom na prijašnju kvalifikaciju vrijede i za kasniju u odnosu na protek zastarnih rokova. Drugo pitanje na koje je odgovorio sudac

Kos odnosilo se na nepravu obnovu kaznenog postupka. Naime, postavljeno je pitanje odnosi li se odredba čl. 408. st. 3. ZKP, koja brani da u vijeću koje donosi odluku o zahtjevu o obnovi kaznenog postupka sudjeluje sudac koji je sudjelovao pri donošenju neke od odluka u postupku kojeg se obnova traži, i na nepravu obnovu kaznenog postupka. Sudac Kos, objašnjavajući razliku između prave i neprave obnove kaznenog postupka, zaključio je da se ta odredba odnosi samo na pravu obnovu kaznenog postupka.

Dragan Novosel odgovorio je na dva pitanja iz domene državnog odvjetništva. Oba su se pitanja odnosila na upute koje Državno odvjetništvo Republike Hrvatske daje nižim državnim odvjetništvima. Odgovarajući na pitanja, gospodin Novosel je istaknuo kako DORH nikad nije dao uputu općinskim državnim odvjetništvima da ne predlažu izdavanje kaznenog naloga te kako nikada takva uputa nije bila izdana ni za obvezu podnošenja žalbe na osuđujuću presudu. Od zamjenika općinskih državnih odvjetnika očekuje se da savjesno postupaju u predmetima kojima su zaduženi te da, sukladno tome, odustaju od daljnjeg kaznenog progona ako vide da za daljnji progon nema osnove. Ako su u tom predmetu već došli do stadija izricanja presude, utemeljeno je zaključiti da smatraju kako imaju dobre osnove za izricanje osuđujuće presude te da će se, sukladno tome, žaliti na oslobađajuću presudu. Ali nikada nije postojala uputa u tom smislu i nijedan zamjenik općinskog državnog odvjetnika nije snosio posljedice ako se nije žalio na oslobađajuću presudu, istaknuo je na kraju svojeg odgovora gospodin Novosel.

Sudac **Dražen Tripalo** odgovorio je na pitanje o mogućnosti uračunavanja mjere opreza privremenog oduzimanja dozvole za upravljanje motornim vozilom iz ZKP-a u izrečenu sigurnosnu mjeru zabrane upravljanja motornim vozilom. Kazao je kako mu nije poznato postojanje sudske prakse koje bi rješavalo ovo pitanje, s obzirom na to da KZ ovu materiju nije izričito uredio. No, s obzirom na postojanje prakse Vrhovnog suda kojom se zaštitne mjere izrečene u prekršajnom postupku uračunavaju u sigurnosne mjere izrečene u kaznenom postupku, smatra da je, polazeći od istih postavki, spomenutu analogiju moguće primijeniti i na ovaj slučaj. S njegovim se mišljenjem složio **prof. dr. sc. Davor Krapac**, smatrajući takvo razmišljanje lijepim teleološkim tumačenjem za koje bi se našlo još argumenata. Suprotno stajalište izrekla je znanstvena novakinja Pravnog fakulteta u Zagrebu **Marta Dragičević Prtenjača**, smatrajući da navedeno uračunavanje nije moguće, jer mjera opreza privremenog oduzimanja dozvole za upravljanje motornim vozilom ima različitu svrhu od sigurnosne mjere zabrane upravljanja motornim vozilom, kod izvršenja koje se vozačka dozvola i ne mora oduzeti.

Na prva pitanja koja su se odnosila na prijedlog ZKP-a odgovorio je **prof. dr. sc. Davor Krapac**. Prvo se pitanje odnosilo na utjecaj novoga ZKP-a na kazneni postupak prema maloljetnicima, odnosno na Zakon o sudovima za mladež. Prof. Krapac je, odgovarajući na pitanje, istaknuo da je ZSM dodir-

ni zakon i da će se promjene u ZKP-u nužno odraziti i na promjene u tom zakonu. U drugom je pitanju problematizirano uvođenje porote u naš kaznenopravni sustav, točnije pitano je zbog čega se zakonopisac nije odlučio na uvođenje porote kad se već odlučio na anglo-američki procesni model. Prof. Krapac uvodno je istaknuo da Hrvatska povijesno nema značajnih iskustava s porotnim sudovanjem. Govoreći o iskustvima Rusije, koja je nakon pada komunizma ponovo uvela sudjelovanje porote u suđenju, istaknuo je pravne probleme koji su vezani uz takav oblik sudovanja (neekonomičnost sustava zbog čega porota sudi samo u slučaju teških kaznenih djela, prevlast osjećaja nad razumom pri donošenju odluke porotnika, pitanje pravnog lijeka protiv odluke porote, potreba donošenja posebnih postupovnih pravila i izgradnje posebnog sustava), koji su, zajedno s ustavnopravnim ograničenjima (Ustav Republike Hrvatske izričito predviđa sudjelovanje samo sudaca porotnika u suđenju) bili odlučujući čimbenici da se zakonopisac ne opredijeli za uvođenje porotnog sudovanja.

Na posljednju skupinu pitanja o novom ZKP- u odgovorio je **Dragan Novosel**. Na pitanje predviđa li i koje su sankcije i mjere, ako ih predviđa, propisane Prijedlogom zakona kada tijekom izvida državna tijela ili druge pravne osobe ne postupe po zahtjevu ili nalogu državnog odvjetnika za dostavljanje određenih podataka, Novosel je odgovorio da Prijedlog uređuje takve sankcije na način da propisuje novčanu kaznu, a nakon ponovljenog odbijanja dostave podataka, i kaznu zatvora do mjesec dana za odgovornu osobu u pravnoj osobi. Te sankcije može izreći sudac istrage na pisani obrazloženi prijedlog državnog odvjetnika. Na pitanje znači li proširenje ovlasti državnog odvjetnika i smanjenje ovlasti suca u kaznenom postupku ujedno i povećanje broja državnih odvjetnika, a smanjenje broja sudaca, Novosel je odgovorio da nisu proširene ovlasti državnog odvjetnika, već je proširen krug njegovih poslova. Povećane su ovlasti suca. Naglasio je da je prilikom izrade Prijedloga istaknut zahtjev za povećanjem broja državnih odvjetnika i stručnjaka posebnih profila koji rade u državnom odvjetništvu. Odgovor na pitanje hoće li državni odvjetnici koji provode istragu imati beneficirani radni staž Novosel nije dao, objašnjavajući da nije riječ o materiji koja se uređuje ZKP-om. Na pitanje kojim će zakonom biti reguliran rad istražitelja i koja bi sve državna tijela mogla obavljati tu ulogu, Novosel je odgovorio da su ovlasti istražitelja uređene isključivo ZKP-om, a za osobe koje će obavljati poslove istražitelja, kazao je da se ta materija treba urediti doticajnim zakonima kojima će biti regulirano koje osobe kakvih kvalifikacija mogu obavljati poslove istražitelja, posebno s obzirom na podjelu istražitelja na one opće naravi i na posebne istražitelje. I sljedeće se pitanje odnosilo na položaj istražitelja. Pitano je, naime, zašto istražitelju nije dana ovlast provođenja posebnih dokaznih radnji. Odgovor Dragana Novosela bio je da tehnika poduzimanja posebnih istražnih radnji

zahtijeva sudjelovanje cijelog tima ljudi te da takve poslove obavljaju policijski uredi posebno za to osposobljeni.

Posljednje pitanje postavljeno u revijalnom tonu dobilo je šaljiv odgovor. Na pitanje zašto je kao glavni urednik *Ljetopisa* predgovor završio riječima iz naslova novoga romana Dubravke Ugrešić *Baba Jaga je snijela jaje*, **prof. dr. sc. Davor Krapac** dao je jednostavan odgovor da mu se to sviđa i preporučio svim sudionicima Savjetovanja čitanje spomenutoga romana.

Sudac **Dražan Tripalo**, nakon što je zahvalio svima koji su sudjelovali na Savjetovanju i svima koji su svojim radom omogućili neometano odvijanje Savjetovanja, proglasio je XXI. redovito savjetovanje Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu završenim.